

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-41>

УДК 338.48:378

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

DIGITAL SOLUTIONS AND MAIN TRENDS OF HIGHER EDUCATION IN THE SPHERE OF TOURISM

Леміш Катерина Михайлівнакандидат економічних наук, доцент,
Бердянський державний педагогічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2587-5404>**Матвієнко Галина Анатоліївна**кандидат економічних наук, доцент,
Таврійській національний університет імені В.І. Вернадського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5265-8379>**Швачко Вікторія Анатоліївна**старший викладач,
Бердянський державний педагогічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5241-8113>**Lemish Kateryna**

Berdyansk State Pedagogical University

Matviienko Halyna

V.I. Vernadsky Taurida National University, Kyiv, Ukraine

Shvachko Victoria

Berdyansk State Pedagogical University

Стаття присвячена основним цифровим рішенням та тенденціям вищої освіти в сфері туризму. Туризм, як галузь, підтримує та стимулює прямо чи опосередковано ряд пов'язаних економічних секторів, що створює додатковий позитивний ланцюговий ефект. Особливо актуальним для України є залучення інвестицій та формування позитивного іміджу, як країни з високоосвіченим населенням та високими стандартами в сфері виробництва та послуг. Тому індустрія туризму вимагає висококваліфікованих і добре освічених кадрів з сучасними навичками і компетенціями. В статті розглянуто важливість та необхідність розвитку вищої освіти. Доведено необхідність набувати освіту протягом життя та існування щільного зв'язку між витратами на освіту та ВВП на одну людину. Визначено, що цифрові технології, особливо в туризмі, є вкрай необхідними і загалом розглядаються як рушійна сила інновацій у цьому секторі.

Ключові слова: вища освіта, туризм, цифрові рішення в туризмі, тенденції розвитку вищої освіти в галузі туризму, компетенції в туризмі.

The article is devoted to the main digital solutions and trends of higher education in the field of tourism. Tourism as an industry supports and stimulates directly or indirectly a number of related economic sectors, creating an additional positive chain effect. Tourism represents a significant part of the world economy at a global level and is a generator of economic growth in countries at a micro level, creating a significant number of jobs and stimulating the growth of small and medium-sized businesses in a short period of time. The hospitality and tourism industry is a fast-growing and sustainable industry. This is especially relevant for Ukraine for rapid post-war recovery, attracting attention, and investments and forming a positive image of Ukraine as a country with a highly educated population and high standards in production and services. For this reason, the tourism industry requires highly qualified and well-educated personnel with modern skills and competencies. Insufficient attention is paid to the modernization of the process of training specialists in the field of tourism, taking into account the modern requirements and trends of the tourism industry. Taking into account the fact that the tourism industry in Ukraine will experience rapid development after the victory of Ukraine, it is necessary to update and modernize tourism education, therefore an important task is to conduct research on the modernization of education and prospects for the development of tourism

education in Ukraine. Higher education must become more diverse, with training in key skills that students of all ages need at different stages of their careers. Higher education has experienced unprecedented growth in recent decades, and obtaining a higher education is the most promising path to a good job. In addition, there is a strong direct correlation between education spending and GDP per person. A higher level of education has a positive impact on economic, market and social outcomes, encouraging people of all ages to continue their education. The growing value of higher educational attainment provides strong incentives for many governments to expand access to education because it provides social and economic benefits. The article considers the importance and necessity of the development of higher education. It is noted that one of the promising areas of development in Ukraine is tourism. After the victory of Ukraine, the export of tourist services has a strong potential to become one of the main sources of income for the budget. It has been determined that digital technologies, especially in tourism, are undeniable and generally seen as a driving force for innovation in this sector. Digital technology, especially in tourism, is undeniable and generally seen as a driver of innovation in the sector. They not only improve customization and personalization as added value for the tourist, but also significantly improve services and service. In addition, it allows sharing of experience and data for the development of development strategies. The growing nature of the high-tech industry in the field of tourism has changed the entire tourism process. In addition, digital technologies facilitate the introduction of effective and innovative tourism products, as digital tools largely do not have economic, social and cultural differences.

Keywords: higher education, tourism, digital solutions in tourism, trends in the development of higher education in the field of tourism, competencies in tourism.

Постановка проблеми. Туризм становить значну частину світової економіки на глобальному рівні, і є генератором економічного зростання в країнах на мікрорівні, створюючи значну кількість робочих місць та стимулюючи зростання малого та середнього бізнесу за короткий проміжок часу. Індустрія гостинності та туризму є швидкозростаючою та стійкою галуззю. Згідно зі статистикою, опублікованою Всесвітньою організацією туризму ООН, до пандемії COVID-19, міжнародний туризм забезпечував 1,5 мільярда прибутків у 2019 році, що випереджає зростання світової економіки на 2,5% дев'ять років поспіль. Внесок туристичного сектору у світовий ВВП склав 10,3%. Даний сектор створив 330 мільйонів робочих місць, тобто 1 з 10 робочих місць у всьому світі. Усі ці показники вказують на перспективне майбутнє галузі та важливість її розвитку [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними та практичними аспектами освіти в туристичній сфері займалися такі вітчизняні вчені: І. Зязюн, Л. Безкоровайна, В. Кремень, Н. Корж, Н. Бондар, О. Нікітіна, В. Лозовецька, В. Федорченко та ін. Проте, на нашу думку, недостатню увагу приділяють модернізації процесу підготовки фахівців у галузі туризму з урахуванням сучасних вимог та тенденцій туристичної галузі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на те, що туристична галузь в Україні буде переживати бурхливий розвиток, необхідно оновити та модернізувати туристичну освіту, тому важливим завданням є проведення досліджень осу-

часнення освіти і перспектив розвитку туристичної освіти в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні основних тенденцій розвитку туристичної освіти, дослідженні впливу цифровізації на вдосконалення сучасної туристичної вищої освіти в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження: Державна стратегія розвитку освіти та створення стимулів для підвищення її ефективності має значний вплив на соціальні та економічні показники країни. Саме якісна освіта дозволить швидко відновити економіку України. Основним завданням державного регулювання на ринковому просторі послуг освіти є створення необхідних умов задля діяльності вищих навчальних закладів, котрі як раз і надають послуги освіти [12]. Тому важливо, щоб уряд забезпечував ефективну та справедливую систему освіти, особливо вищої. Загальносвітовою тенденцією є значне зростання частки людей з вищою освітою, тому саме вищій освіті необхідно приділяти особливу увагу. Так, за останні двадцять років в країнах ОЕСР спостерігається різке збільшення частки молоді з високою кваліфікацією: у 2021 році 48% осіб у віці 24–34 роки мали вищу освіту, порівняно з 27% у 2000 році (рис. 1) [4].

Цей тренд пов'язаний з цифровізацією та зростанням потреби у передових навичках на ринку праці, заміні ручної або монотонної праці роботами та автоматизацією, а працівників середньої кваліфікації в деяких сферах вже ефективно замінюють штучним інтелектом. Люди з якісною вищою освітою

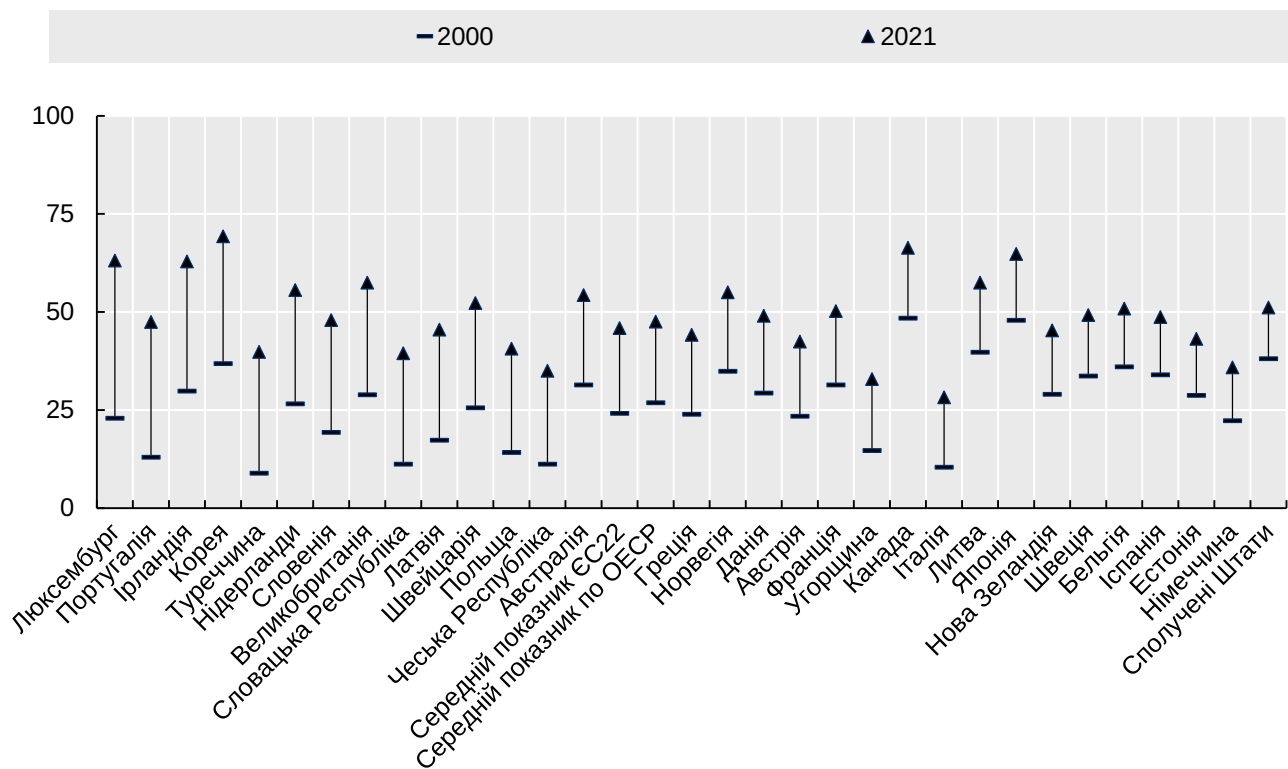

Рис. 1. Частка осіб віком 25–34 роки з вищою освітою (2000 та 2021), %

Джерело: [4]

будуть затребувані на ринку праці в наступні десятиліття. Тому важливо відстежувати нові тенденції на ринку праці, щоб своєчасно готувати високоласних фахівців, враховуючи нові компетенції. Високий і якісний рівень освіти є найкращим захистом від економічних ризиків. Під час пандемії безробіття серед тих, хто мав середню освіту або нижче, зросло набагато більше, ніж серед тих, хто мав вищу освіту. Людям предпенсійного та пенсійного віку з вищою освітою легше швидко адаптуватися до змін нових технологій. Крім того, доведено що люди з вищою освітою здатні краще засвоювати нову інформацію у поважному віці. Наприклад, під час пандемії 71% людей у віці 55–74 років з вищою освітою швидко опанували нові технології для роботи та підтримки зв'язку з близькими. Тому освіта дорослих і планування додаткових освітніх курсів для старшого покоління є вже необхідністю, з огляду на структуру населення, підвищення пенсійного віку та швидке застарівання технологій. Однією з перспективних сфер розвитку в Україні є туризм. Експорт туристичних послуг має потужний потенціал стати одним із головних джерел доходів для бюджету. Сфера гостинності не тільки сприятиме залученню іноземних інвестицій, але й створюва-

тиме нові робочі місця та розвиватиме малий та середній бізнес. Історично склалося так, що посади в індустрії гостинності не вимагали спеціальної, а тим більш вищої освіти. Тим не менш, часи змінилися. З'являються нові посади в туристичній сфері, які вимагають вищої освіти. Такими новими сферами є аналітика даних, штучний інтелект, судово-бухгалтерська експертиза та багато інших. В світі багато університетів створили «нішеві» програми: лідерство в сфері гостинності, стійкість у гостинній діяльності та підприємництво в гостинності [7]. Цифрові технології, особливо в туризмі, є незаперечними і загалом розглядаються як рушійна сила інновацій у цьому секторі. Вони не тільки покращують налаштування та персоналізацію як додаткову цінність для туриста, але і значно покращують послуги та сервіс. Крім того, це дозволяє обмінюватися досвідом та даними для розробки стратегій розвитку. Зростаючий характер індустрії високих технологій у сфері туризму змінив увесь туристичний процес. Крім того, цифрові технології полегшують впровадження ефективних та інноваційних туристичних продуктів, так як цифрові інструменти здебільшого не мають економічних, соціальних та культурних відмін-

ностей [3]. Майбутні роботодавці в індустрії туризму постійно шукають добре підготовлених і компетентних працівників, які мають знання в сфері сучасних технологій та здатні до інноваційного мислення. Використання нових технологій призвело до революційних змін у щоденних бізнес-операціях індустрії туризму та гостинності. З метою розвитку туристичного потенціалу України, необхідно вже зараз готувати кваліфіковані кадри та розвивати можливості взаємодії університетів з місцевими громадами для розвитку туризму на місцевому рівні. В Україні в 2023 році 102 заклади вищої освіти пропонують програми бакалаврів за освітньою програмою (242) «Туризм і рекреація», кількість закладів освіти, які пропонують дану програму на рівні магістра – 65. Значне збільшення кількості студентів, важливість туристичної сфери для економіки країни та зміни в галузі, спричинені цифровізацією, зумовлюють перегляд та оновлення освітніх програм магістрів, враховуючи основні тенденції.

Основними тенденціями, які необхідно врахувати при складанні освітніх програм вищої освіти в сфері туризму є:

1. Ознайомлення студентів з новими цифровими рішеннями в сфері гостинності та туризму. Наприклад, впровадження роботів-доставників, роботів-носіїв багажу, роботів-дворецьких, повністю роботизованого персоналу, мобільних додатків, цифрових ключів тощо. Використання додатків доповненої реальності в сфері гостинності та туризму і технологій віртуальної реальності (VR) у маркетинговій практиці та розробці продуктів. Деякі з цих технологічних адаптацій та інновацій можуть замінити частину людської робочої сили та можуть вимагати численних навичок вищого рівня для виконання інших обов'язків [7].

2. Використання штучного інтелекту в сфері гостинності та туризму. Для забезпечення розвитку робототехніки, яка спеціалізується на підвищенні ефективності працівників сфери гостинності, доцільно мати в університеті IT-спеціальності, інженерних експертів, спеціальності з маркетингу. Такий міждисциплінарний підхід пропонує синергію для різних комбінацій навчання, спеціалізації та сучасних знань [5]. Наступним кроком може стати партнерство з інженерією та IT, оскільки автоматизація, робототехніка та штучний інтелект поєднуються все більше. Знання соціальних медіа, цифрового маркетингу, пошукової оптимізації, розробки нових

додатків будуть затребувані в сфері гостинності та туризму найближчим часом [2; 7].

3. Залучення більш старшого покоління до здобуття вищої освіти, навчання протягом життя. Доцільно розробити програми та форми навчання під запити різних вікових категорій, впроваджувати короткострокові курси підвищення кваліфікації для робітників туристичної галузі. Навчання впродовж життя стала четвертою стійкою програмою Організації Об'єднаних Націй (ООН). Освіта в туризмі та гостинності повинна впроваджувати такий підхід. Ціль на рівні ЄС до 2025 року: «Принаймні 47% дорослих у віці 25–64 років мають брати участь у навчанні протягом останніх 12 місяців до 2025 року». Ціль на рівні ЄС до 2030 року: «Принаймні 60% дорослих у віці 25–64 років мають брати участь у навчанні протягом останніх 12 місяців до 2030 року». Ті ж самі показники необхідно впровадити і в Україні, зараз практично всі університети налаштовані на роботу лише з молоддю 17–25 років, і практично не залучають старші вікові категорії, немає спеціалізованих розроблених програм для них. Знання швидко застарівають, тому існує необхідність розуміння та сприяння до навчання протягом усього життя [1].

4. Посилення взаємозв'язків з туристичним підприємствами та підприємствами сфери гостинності. Запрошення спікерів-практиків на лекції для поширення досвіду. Особлива увага повинна надаватися проходженню практики, де студенти усвідомлюють важливість взаєморозуміння та взаємодопомоги між колегами, теоретично ці знання практично не можливо здобути. Існує позитивна кореляція між здобуттям навичок студентів завдяки інтегрованому навчанню та бажаною кар'єрною перспективою [9].

5. Створення платформ для навчання та аналізу в туристичній сфері та в сфері гостинності. Інформаційно-комунікаційні технології є життєво важливими для викладання та вивчення туризму. Активні технологічні інструменти та платформи навчання та інтеграція 3D віртуального світу симуляції в освіту. Також можливе впровадження нових дисциплін. Наприклад, Data Science дозволяє учням покращити свої навички в аналізі та інтерпретації великих даних, а також навчитися розробляти цифрові інструменти та методи вилучення даних. Дисципліна Туристичний дизайн дозволить студентам розвивати наукові, культурно чутливі, етичні та комплексні підходи, узгоджувати їх та сприяти

сталому розвитку туризму. Майбутньому магистру в сфері туризму потрібно бути обізнаним у конвергентному програмному забезпеченні для мобільного бронювання та оплати, нових мультимедійних подкастах, цифрових комунікаційних платформах, хмарних обчисленнях та доповненої реальності. Цифрова революція курсів у вищих навчальних закладах повинна бути досягнута через диверсифікацію платформ та інтернаціоналізації навчальних програм [2].

Висновки. Привернення уваги світової громадськості до України і збільшення туристичного потоку сприятиме швидкому економічному розвитку країни у післявоєнний період. В освітніх програмах ВНЗ доцільно врахувати нові тенденції розвитку туристичної сфери. Однією з основних вимог до випускників є розвиток свідомості та нових стандартів поведінки, чутливість до соціально-важливих питань, повагу до особистих меж та культурних особливостей. Одночасно зросте потреба в високоосвічених кадрах із навичками критичного мислення. Основними питаннями є розвивиток креативного мислення, емпатії до клієнтів і гнучких робочих

процесів [4]. Особливу увагу необхідно приділити цифровій грамотності та інформаційним технологіям в туристичній сфері. Революційний вплив інформаційних технологій на освіту стає дедалі помітнішим, інформатизація освіти є стратегічним напрямком і сприяє інтеграції технологій і освіти. Відображення розвитку цифрових компетенцій у навчальній програмі є надзвичайно важливим для сприяння аналітичної і інноваційної поведінки. Автентичність, технології та креативність стануть важливими конкурентними аспектами, які формуватимуть майбутні концепції гостинності [5; 7]. Зараз формується нове покоління вчених в галузі туризму які мають міждисциплінарний напрям (поєднання економіки, екології, психології, географії, антропології, соціології). Тому на рівні університетів, особливо мультидисциплінарних необхідно сприяти міждисциплінарній співпраці як студентів так і викладачів для проведення спільних досліджень. Доцільно на рівні країни створити освітню екосистему та стратегію розвитку інтелектуального туризму з переосмисленням основних засад туристичної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 2022 Education and Training Monitor's comparative report.(2022) *European Commission's Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture*. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/downloads/comparative-report/Education-and-Training-Monitor-Comparative-Report.pdf>
2. Çınar, Kevser. (2020). The Digital Revolution: Impact on Tourism Education. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 8. 24172443. URL: 10.21325/jotags.2020.719.
3. Çizel, B. & Çakar, K. (2015). The Higher Education System in the Field of Hospitality Tourism Management: A Comparative Analysis between Turkey, Switzerland and Germany. *Mediterranean Journal of Humanities*. 5. 165–165. DOI:10.13114/MJH.2015214565. URL: https://www.researchgate.net/publication/288699090_The_Higher_Education_System_in_the_Field_of_Hospitality_Tourism_Management_A_Comparative_Analysis_between_Turkey_Switzerland_and_Germany
4. Education at a Glance 2022: OECD Indicators (2022). *OECD*. To what level have adults studied? URL: <https://doi.org/10.1787/a8525f6b-en>
5. Kotowicz-Jawor Joanna & Matviienko Halyna (2023) Digital Integration and Green Economy for the Transition to Industry 5.0 Revista de la Universidad del Zulia 2023 Journal article. DOI: <https://doi.org/10.46925/rdluz.40.13>
6. Report on international tourism education (2020). *World Tourism Alliance China Tourism Education Association (CTEA)*. Nankai University College of Tourism and Service Management. URL: [2020-Report-on-International-Tourism-Education.pdf \(wta-web.org\)](https://www.wta-web.org/2020-Report-on-International-Tourism-Education.pdf)
7. Ricci, P. (2022) The shifting landscape of hospitality and tourism education. *Florida Atlantic University. Hotel management*. URL: <https://www.hotelmanagement.net/operate/shifting-landscape-hospitality-and-tourism-education>
8. Schmid, K. (2023). Emotional intelligence in hospitality management education at EHL SETH. *EHL Insights*. URL: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/hospitality-management-education-emotional-intelligence>
9. Xu, J. B., Tavitiyaman, P., Zhang, X. and Zhu, M. (2022), "A study of work-integrated learning experience of hospitality and tourism management students in Guangdong under the COVID-19 pandemic", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, Vol. 25. No. 3, pp. 221–234. URL: <https://doi.org/10.1108/PAP-03-2022-0021>
10. Єдина державна електронна база з питань освіти. *ЄДБО*. URL: <https://info.edbo.gov.ua/> (дата звернення: 10.06.2023).

11. Застрожнікова І. В. Диверсифікація аграрного сектора туристичним підприємництвом в умовах діджиталізації. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 3. С. 346353.
12. Застрожнікова І. В. Зарубіжний досвід державного регулювання вищої освіти. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр.* Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. Вип. 2 (65). С. 251256.

REFERENCES:

1. 2022 Education and Training Monitor's comparative report.(2022) *European Commission's Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture*. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/downloads/comparative-report/Education-and-Training-Monitor-Comparative-Report.pdf>
2. Çınar, Kevser. (2020). The Digital Revolution: Impact on Tourism Education. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 8. 24172443. URL: 10.21325/jotags.2020.719.
3. Çizel, B. & Çakar, K. (2015). The Higher Education System in the Field of Hospitality Tourism Management: A Comparative Analysis between Turkey, Switzerland and Germany. *Mediterranean Journal of Humanities*. 5. 165165. DOI:10.13114/MJH.2015214565. URL: https://www.researchgate.net/publication/288699090_The_Higher_Education_System_in_the_Field_of_Hospitality_Tourism_Management_A_Comparative_Analysis_between_Turkey_Switzerland_and_Germany
4. Education at a Glance 2022: OECD Indicators (2022). *OECD*. To what level have adults studied? URL: <https://doi.org/10.1787/a8525f6b-en>
5. Kotowicz-Jawor Joanna & Matviienko Halyna (2023) Digital Integration and Green Economy for the Transition to Industry 5.0 Revista de la Universidad del Zulia 2023 Journal article DOI: 10.46925/rdluz.40.13
6. Report on international tourism education (2020). *World Tourism Alliance China Tourism Education Association (CTEA)*. Nankai University College of Tourism and Service Management. URL: <2020-Report-on-International-Tourism-Education.pdf> (wta-web.org)
7. Ricci, P. (2022) The shifting landscape of hospitality and tourism education. *Florida Atlantic University. Hotel management*. URL: <https://www.hotelmanagement.net/operate/shifting-landscape-hospitality-and-tourism-education>
8. Schmid, K. (2023). Emotional intelligence in hospitality management education at EHL SSTH. *EHL Insights*. URL: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/hospitality-management-education-emotional-intelligence>
9. Xu, J. B., Tavitiyaman, P., Zhang, X. and Zhu, M. (2022), "A study of work-integrated learning experience of hospitality and tourism management students in Guangdong under the COVID-19 pandemic", *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*. Vol. 25. No. 3, pp. 221–234. URL: <https://doi.org/10.1108/PAP-03-2022-0021>
10. Yedyna derzhavna elektronna baza z pytan osvity. YeDBO [The single state electronic database on education]. URL: <https://info.edbo.gov.ua> (in Ukrainian)
11. Zastrozhnikova I. V. (2020) Diversifikaciya agrarnogo sektora turistichnim pidpriemnictvom v umovah didzhitalizacii [Diversification of the agricultural sector by tourism entrepreneurship in conditions of digitalization]. *Bulletin of the KHNAU named after V. V. Dokuchaeva Series "Economic Sciences"*, vol. 3, pp. 346–353. (in Ukrainian)
12. Zastrozhnikova I. V. (2019). Zarubizhnij dosvid derzhavnogo regulyuvannya vishchoi osviti [Foreign experience of state regulation of higher education]. *Bulletin of the Kharkiv Regional Institute of Public Administration*. vol. 2 (65), pp. 346–353. (in Ukrainian)